

Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları

Yusuf Ziya KESKİN, Doç. Dr.*

“Hunting and Hunting Rules
According to Hadiths”

Abstract: Given the verses of the Qur’an and the prophetic sayings, it is clear that hunting in the land and the sea is licit in Islam. There is a mention in the prophetic sayings of various aspects of hunting such as the necessary qualification of the hunter, the conditions of hunting, the rules to be followed while hunting, the animals whose meat is licit and illicit, the hunting animals and hunting weapons to be used. Hunting in the sea is another subject mentioned in the verses of the Qur’an and Prophetic sayings. Relying on the verdicts on this subject, Islamic scholars put forward different opinions about the question of the meat of which sea animals is licit and the meat of which dead animals in the sea is licit.

Citation: Yusuf Ziya KESKİN, “Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları” (in Turkish), *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, V/1, 2007, pp. 33-48.

Key words: Hunt, hunting, hunting animals, hunting tools, hunting in the land, hunting in the sea, sunnah.

Giriş

Avlanma, insanlığın ilk dönemlerinde başlayan ve günümüzde de kısmen biçim değiştirerek devam eden önemli geçim kaynaklarından biridir. Bugün de yeryüzünde bazı topluluklar, maişetlerini avcılık yaparak temin etmektedirler. Günümüz iktisadî hayatında büyük bir yer tutan balıkçılık da, avcılığın kapsamı içerisinde yer almaktadır.

Hayatın her safhasıyla ilgili düzenlemeler getiren İslâm; Kur’an ve Sünnet’teki hükümlerle kara ve deniz avcılığını meşru saymış ve avlanmayla ilgili bazı kurallar koymuştur. Kur’an-ı Kerim’de avla ilgili hükümlerin yer aldığı sûrenin adı, sofraya manasına gelen el-Mâide’dir ve ilk ayetlerinde de avdan bahsedilmektedir. Bu ayetlerde avın, eğitilmiş avcı köpeklerle,¹ ellerle veya mızraklarla yapılabileceğine işaret edilmekte² ve besmele çekilerek gönderilen avcı hayvanın, sahibi adına tuttuğu avın meşru ve helâl olduğu bildirilmektedir.³

* Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Şanlıurfa, yzkeskin@gmail.com

¹ el-Mâide 5/4.

² el-Mâide 5/94.

³ el-Mâide 5/4.

Her iki avlanma türünü de insanlara geçim kaynağı olmak üzere helâl ilân eden Kur’an,⁴ kara avcılığını hac veya umre maksadıyla ihrama girenler için yasaklarken, deniz avcılığında herhangi bir yasak getirmemiştir.⁵

Hayvanları insanlığın hizmetine sunan yüce yaratıcı, onların bir kısmının yenilmesini yasaklamış, bazılarını ise izin vermiştir. Kur’an’ın ifadesine göre leş, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, sert bir cisimle vurularak öldürülmüş, yüksek bir yerden düşmüş, boynuzlanmış veya yırtıcı hayvanın parçalamasıyla ölmüş olan hayvanları –henüz canları çıkmadan kesilenler hariç- yemek haramdır;⁶ bunların dışında kalan hayvanları avlamak ve yemek ise helâldir.⁷ Bu hayvanların hangileri olduğu hadislerde izah edilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) çeşitli hadislerinde eti yenilen ve yenilmeyen hayvanları açıklamıştır. Buna göre dört ayaklı yırtıcı hayvanlardan köpek dışı olanlar ile yırtıcı kuşlardan pençeli olanların etini yemek haramdır.⁸ Köpek dışı olanlar grubuna aslan, kaplan, pars, kurt, fil, ayı, maymun gibi hayvanlar; pençeli kuşlara da kartal, akbaba, atmaca, şahin, doğan gibi kuşlar girer.⁹ Hadislerde eti yenmeyen hayvanlar arasında ayrıca karga,¹⁰ kedi,¹¹ ehlî eşek¹² ve katır¹³ da zikredilmektedir.

⁴ el-Mâide 5/96.

⁵ el-Mâide 5/1, 2, 95, 96. Kur’an, ihramlı olduğu halde avlananlarla ilgili bazı cezaî müeyyideler de getirmiştir. bk. el-Mâide 5/95.

⁶ el-Mâide 5/3.

⁷ el-Mâide 5/1.

⁸ Ebû Abdullah Mâlik b. Enes (ö. 179/795), *el-Muvatta’*, “Sayd”, 13 (İstanbul 1992, s. 496); Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî (ö. 241/855), *el-Müsned*, İstanbul 1992, I, 332; Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Buhârî (ö. 256/870), *el-Câmiu’s-sahih*, “Zebâih ve sayd”, 29 (İstanbul 1992, VI, 230); Ebû’l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (ö. 261/874), *el-Câmiu’s-sahih*, “Sayd ve zebâih”, 12–16 (İstanbul 1992, II, 1533–1534); Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce el-Kazvîni (ö. 273/886), *es-Sünen*, “Sayd”, 13 (İstanbul 1992, II, 1077); Ebû Dâvûd Süleyman b. Eş’as es-Sicistânî (ö. 275/888), *es-Sünen*, “Et’ime”, 32 (İstanbul 1992, IV, 159); Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ et-Tirmizî (ö. 279/892), *es-Sünen*, “Sayd”, 9 (İstanbul 1992, IV, 71); Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî (ö. 303/915), *es-Sünen*, “Sayd ve zebâih”, 28 (İstanbul 1992, VII, 200–201).

⁹ Mehmed Sofuoğlu, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, İstanbul 1988, VI, 144–145, dipnot 5; İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, [baskı yeri ve tarihi yok], X, 469.

¹⁰ İbn Mâce, “Sayd”, 19 (II, 1082).

¹¹ İbn Mâce, “Sayd”, 20 (II, 1082); Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 32 (IV, 161).

¹² Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman (ö. 255/869), *es-Sünen*, “Edâhi”, 21 (İstanbul 1992, (s. 412); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 22–26, 36, 37 (II, 1537–1538, 1541); Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 25 (IV, 149–150); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 31 (VII, 202–203).

¹³ Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 25, 32 (IV, 151, 161); Tirmizî, “Sayd”, 11 (IV, 73); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 30 (VII, 202).

Kurt ve tilki ise,¹⁴ Resûlullah'ın etini yemeyi açıkça yasaklamadığı fakat ke-rih gördüğü hayvanlardır. Bununla birlikte bu hayvanların yenilip yenilmeyeceği meselesi ihtilâfıdır. Âlimlerin çoğuna göre kurt eti haramdır. İmam Mâlik ise mekruh olduğu görüşündedir. Tilki etini ise bazı âlimler helâl, bazıları haram kabul etmiştir.¹⁵

Hanefiler, eti yenilen, hayvanların da yenilmeyenlerin de avlanmasının caiz olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre eti yenilmeyen hayvanı avlamak suretiyle zararları bertaraf edilmiş olur. Ayrıca onların derisi, boynuzu veya tüyünden de yararlanmak mümkündür.¹⁶ Nitekim Hz. Peygamber, ölmüş bir koyunun - yahut keçinin- derisinden faydalanılmasına müsaade etmiştir.¹⁷

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Hz. Peygamber'in yasaklamayı köpek dışı olan dört ayaklı yırtıcı hayvanlar ile yırtıcı kuşlardan pençeli olanlarla sınırlı tutması dolayısıyla, bu özellikleri taşımayan koyun, keçi, sığır, manda ve deve gibi dört ayaklı hayvanlarla horoz, hindi, kaz ve ördek gibi kanatlı hayvanların etini yemek helâldir. Bunların dışında, hadislerde eti yenilen hayvanlar arasında at,¹⁸ yaban eşiği,¹⁹ tavşan,²⁰ tavuk,²¹ keler,²² sırtlan,²³ kirpi,²⁴ toy kuşu,²⁵

¹⁴ İbn Mâce, "Sayd", 14 (II, 1077-1078); Tirmizî, "Et'ime", 4 (IV, 253).

¹⁵ Sofuoğlu, *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, VI, 144-145, dipnot 5; Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, İstanbul 1982, VIII, 592, 594, 596; Canan, *Kütüb-i Sitte*, X, 470; Abdullah Aydın, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, İstanbul 1994, IV, 288.

¹⁶ Vehbe ez-Zuhaylî, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi* (trc. Ahmed Efe v.dğr.), İstanbul 1994, IV, 486.

¹⁷ Buhârî, "Zebâih ve sayd", 30 (VI, 231).

¹⁸ Dârimî, "Edâhi", 22 (s. 412); Buhârî, "Zebâih ve sayd", 24 (VI, 227-228); Müslim, "Sayd ve zebâih", 36-38 (II, 1541); İbn Mâce, "Zebâih", 12 (II, 1064); Ebû Dâvûd, "Et'ime", 25, 33 (IV, 149-151, 161-162); Tirmizî, "Et'ime", 5 (IV, 253); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 29 (VII, 201).

Bazı rivayetlerde at etinin haram olduğu ifade edilir [İbn Mâce, "Zebâih", 14 (II, 1066); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 30 (VII, 202)]. Ancak bazı âlimler bu rivayetlerin zayıf yahut mensuh olduğunu söylemişlerdir [Nesâî, "Sayd ve zebâih", 30 (VII, 202), es-Sindî Hâşiyesi]. Bununla birlikte mesele ihtilâfıdır. At etinin yenebileceğini söyleyen âlimler olduğu gibi, mekruh veya haram olduğu görüşünü benimseyenler de vardır. İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), *Fethu'l-bâri bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Beyrut, ts., IX, 650.

¹⁹ Buhârî, "Et'ime", 19 (VI, 203), "Zebâih ve sayd", 10, 11 (VI, 221-222); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 32 (VII, 205).

²⁰ Buhârî, "Zebâih ve sayd", 10, 32 (VI, 221-222, 231); Müslim, "Sayd ve zebâih", 53 (II, 1547); İbn Mâce, "Sayd", 17 (II, 1080); Ebû Dâvûd, "Et'ime", 26 (IV, 152-153); Tirmizî, "Sayd", 8 (IV, 70); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 25 (VII, 196).

²¹ Nesâî, "Sayd ve zebâih", 33 (VII, 206).

²² Buhârî, "Et'ime", 10, 14 (VI, 200-201), "Zebâih ve sayd", 33 (VI, 231); Müslim, "Sayd ve zebâih", 39-47 (II, 1541-1545); İbn Mâce, "Sayd", 16 (II, 1078-1079); Ebû Dâvûd, "Et'ime", 27 (IV, 153-154); Tirmizî, "Et'ime", 3 (IV, 251-252); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 26 (VII, 197).

Keler etinin yenilip yenilmeyeceği konusu ihtilâfıdır. Âlimlerin çoğu keler etini helâl kabul ederken, Hanefiler mekruh, diğer bazı âlimler ise haram saymışlardır. Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 601-602.

²³ İbn Mâce, "Sayd", 15 (II, 1078); Ebû Dâvûd, "Et'ime", 31 (IV, 158); Tirmizî, "Et'ime", 4 (IV, 252); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 27 (VII, 200).

çekirge,²⁶ serçe²⁷ ve ceylan da²⁸ sayılmaktadır. Bu hayvanlardan bazılarıyla ilgili mezhepler arasında farklı görüşler bulunmakta, birine göre eti yenilebilen bir hayvan, diğerine göre haram veya mekruh kabul edilebilmektedir.

Avlanmayı meşru sayan Hz. Peygamber, bazı hayvanların öldürülmesini yasaklamıştır. Hadis kaynaklarından tespit edebildiğimize göre öldürülmesi yasaklanan hayvanlar şunlardır: Evcil yılanlar,²⁹ bal arısı, karınca,³⁰ kurbağa,³¹ hüthüt (çavuş kuşu) ve göçegen kuşu.³² Ayrıca, hakkında bir yasaklama bulunmasa da doğrudan veya dolaylı biçimde insanlara zararı dokunmayan bütün hayvanları -avlanma hariç- bu yasak kapsamında değerlendirmek mümkündür.

Geçerli bir sebep olmaksızın hayvanları öldürmeyi yasaklayan Hz. Peygamber, genellikle insanlara ve çevreye zararlı olan bazı hayvanların öldürülmesine izin vermiştir. Hadis kaynaklarından tespit edebildiğimize göre öldürülmesine izin verilen hayvanlar; yılan,³³ akrep,³⁴ keler,³⁵ kurt,³⁶ karga, fare, çaylak

İmâm Şâfiî'ye göre insana saldıran hayvanlar vahşi sayılır ve dolayısıyla bunların etlerini yemek haramdır. Sırtlan ve tilki ise insana saldırmadıkları için etleri helâldir. Ancak Hanefiler sırtlan ve tilkinin yırtıcı hayvanlar grubundan olduğunu dolayısıyla etlerinin yenmeyeceğini söylemişlerdir. Sofuoğlu, *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, VI, 144-145, dipnot 5; Canan, *Kütüb-i Sitte*, X, 470; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 592, 594, 596; Aydın, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 288.

²⁴ Ebû Dâvûd, "Et'ime" 29 (IV, 156-57).

²⁵ Ebû Dâvûd, "E'ime 28 (IV, 155); Tirmizî, "E'ime 26 (IV, 272). Toy, uzun kalın bacaklı, ağır uçşulu, donuk renkli, iyi koşucu bazı iri kuşların ortak adı. *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, XXII, 11658 (Milliyet Yayınları).

²⁶ Dârimî, "Sayd", 5 (s. 416); Buhârî, "Zebâih ve sayd", 13 (VI, 223); Müslim, "Sayd ve zebâih", 52 (II, 1546); Ebû Dâvûd, "Et'ime", 34 (IV, 164); Tirmizî, "Et'ime", 22 (IV, 268); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 37 (VII, 210).

²⁷ Nesâî, "Sayd ve zebâih", 34 (VII, 206-207).

²⁸ Hattâbî, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed (ö. 388/998), *Meâlimu's-sünen*, İstanbul 1992 (Ebû Dâvûd'un *Sünen-i İbni Mâce* ile birlikte), IV, 158; Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin (ö. 458/1066), *es-Sünenü'l-kübrâ*, [baskı yeri ve tarihi yok], IX, 241.

²⁹ Buhârî, "Bed'ül-halk", 14 (IV, 97); Tirmizî, "Sayd", 15 (IV, 77). Evcil yılanla, zehirsiz ve insanlara zararlı olmayanlar kastedilmiş olabilir.

³⁰ İbn Hanbel, I, 332; Dârimî, "Edâhi", 26 (s. 413-414); İbn Mâce, "Sayd", 10 (II, 1074); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 38 (VII, 210).

³¹ Dârimî, "Edâhi", 26 (s. 413-14); İbn Mâce, "Sayd", 10 (II, 1074); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 36 (VII, 210).

³² İbn Hanbel, I, 332; Dârimî, "Edâhi", 26 (s. 413-14); İbn Mâce, "Sayd", 10 (II, 1074).

³³ Buhârî, "Bed'ül-halk", 14 (IV, 97); Tirmizî, "Sayd", 15 (IV, 76).

³⁴ Müslim, "Hac", 68 (I, 857).

³⁵ Dârimî, "Edâhi", 27 (s. 414); İbn Mâce, "Sayd", 12 (II, 1076). Bu hadiste öldürülmesi emredilen alaca kelerdir ki zehirli bir türdür. Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 597.

³⁶ İbn Hanbel, II, 30.

ve saldırgan/ısıran köpektir.³⁷ Hadislerde geçen hükümleri, hayvanların insanlara zarar verip vermeme illetine bağlayarak, zararlıların öldürülebileceğini, zararsızlara ise dokunulmayacağını söylemek mümkündür.

A. Kara Avı

Avlanmayla ilgili hükümler, hadis kitaplarında genelde Kitâbü's-Sayd (Avlanma Kitabı) bölümlerinde kara avı ve deniz avı şeklinde, müstakil iki başlık altında işlenmiştir. Hadislerde, hangi av aletlerinden nasıl yararlanılacağı, avcıda bulunması gereken vasıflar, av hayvanlarından hangi şartlarda istifade edileceği, avlanmada uyulması gereken kurallar vb. konular üzerinde durulmuştur.

Allah'ın resulü (s.a.s.), avlanmayı meşru kabul etmekle birlikte hayvanların haklarını korumaya yönelik bazı tedbirler almıştır. Buna göre, canlı hayvanların atış tâlimi için hedef yapılmasını yasaklamış³⁸ ve bu şekilde öldürülen hayvanın etinin yenilmeyeceğini bildirmiştir.³⁹ Hayvanlara işkence edenleri lânetleyen rahmet peygamberi,⁴⁰ öldürmenin de hayvana eziyet etmeden, güzellikle yapılmasını emretmiştir.⁴¹

Öte yandan kuşların, güvenli vakitleri sayılan geceleri avlanılmasını⁴² ve yavru hayvanlara dokunulmasını yasaklayan⁴³ Resûlullah, av peşine düşenlerin gafilleşeceğini ifade etmiştir.⁴⁴ Bu hadisten hareket eden İslâm âlimlerinin çoğu, eğlence/hobi maksadıyla yapılan avcılığı hoş karşılamamış,⁴⁵ hatta bazıları bu şekildeki avcılığı haram saymıştır.⁴⁶

İslâm'a göre avlanma kazanç elde etme, yeme veya av hayvanından herhangi bir şekilde yararlanma maksadıyla yapılırsa meşrudur. Aksi takdirde hay-

³⁷ Müslim, "Hac", 66-79 (I, 856-59); Tirmizî, "Sayd"; 17 (IV, 79-80); Canan, *Kütüb-i Sitte*, VI, 290.

³⁸ Dârimî, "Edâhî", 13 (s. 408); Buhârî, "Zebâih ve sayd", 25 (VI, 228); Müslim, "Sayd ve zebâih", 58, 60 (II, 1549-1550); İbn Mâce, "Zebâih", 10 (II, 1063); Tirmizî, "Sayd", 9 (IV, 72).

³⁹ Dârimî, "Edâhî", 18 (s. 410); Tirmizî, "Et'ime", 6 (IV, 254-255), "Sayd", 9 (IV, 71).

⁴⁰ Dârimî, "Edâhî", 13 (s. 408).

⁴¹ Dârimî, "Edâhî", 10 (s. 407); Müslim, "Sayd ve zebâih", 57 (II, 1548); İbn Mâce, "Zebâih", 3 (II, 1058).

⁴² Nûruddin Ali b. Ebî Bekir el-Heysemî (ö. 807/1404), *Mecmau'z-zevâid*, Beyrut 1408/1988, IV, 30.

⁴³ Ebû Dâvûd, "Cihâd", 112 (III, 125-126).

⁴⁴ İbn Hanbel, I, 357; Ebû Dâvûd, "Sayd", 24-25 (III, 278); Tirmizî, "Fiten", 69 (IV, 523); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 24 (VII, 195).

⁴⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 602; Aynî, Bedreddin Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed (ö. 855/1451), *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, [baskı yeri ve tarihi yok], XXI, 92; Miras, Kâmil, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Ankara 1983, XII, 10; Canan, *Kütüb-i Sitte*, VI, 310-11.

⁴⁶ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref (ö. 676/1277), *Şerhu Müslim (el-Minhâc)*, Beyrut 1392/1972, XIII, 73; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 92.

vanları sadece zevk için öldürmek caiz değildir. Nitekim Kur'an deniz avını, insanlara geçim kaynağı olmak üzere helâl saymıştır.⁴⁷ Buna göre bir faydaya yönelik olmayan avlanma meşru değildir. Ayrıca meşru sebeplerle avlanılsa dahi, sürekli hayvanları öldürmekle vaktini geçiren avcının, zamanla merhamet ve şefkat duygularından uzaklaşacağı da bir gerçektir.

Hz. Peygamber, hayvanların keyfi bir şekilde öldürülmesini yasaklamış ve bunun uhrevî sorumluluk getireceğini şöyle ifade etmiştir:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما من إنسان قتل عصفورا فما فوقها بغير حقها إلا سأله الله عز وجل عنها قيل يا رسول الله وما حقها قال يذبحها فيأكلها ولا يقطع رأسها يرمي بها "Cenâb-ı Hak, haksız yere bir serçeyi veya başka bir hayvanı öldürenün kıyamet günü hesap soracaktır." Sahâbiler, "kuşun hakkı nedir?" diye sorunca, "onu kesmesi ve sonra da yemesidir; kafasını koparıp atmak değil" buyurmuştur.⁴⁸

Allah'ın resulü, tabii dengeyi bozulup çevrenin tahrip edilmesini önlemek ve Haremeyn'e sığınan bütün varlıkların korunmuşluğunu sağlamak gibi maksatlarla Mekke ve Medine'nin⁴⁹ belli bölgelerinin harem (dokunulmaz) olduğunu ilân etmiş, -bazı zararlı olanlar hariç- bu bölgelerde hayvanları avlamayı ve bitki örtüsüne dokunmayı yasaklamıştır.⁵⁰

1. Avcı Hayvanlar ve Av Aletleri

Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde avlanma esnasında avcı hayvan olarak en çok köpek kullanılmıştır. Bunu, sahâbî Adiy b. Hâtim⁵¹ ve Ebû Sa'lebe el-Huşenî'nin⁵² Hz. Peygamber'e sorduğu sorulardan öğrenmekteyiz.

⁴⁷ el-Mâide 5/96.

⁴⁸ Dârimî, "Edâhî", 16 (s. 409); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 34 (VII, 206-207); Canan, *Kütüb-i Sitte*, VI, 302.

⁴⁹ Mekke, önce Allah tarafından [el-Ankebût 29/67; Müslim, "Hac", 445 (I, 986)], daha sonra Hz. İbrâhim tarafından harem ilân edilmiş [Müslim, "Hac", 462 (I, 993)]; Medine ise Resûlullah tarafından harem kılınmıştır [Buhârî, "Fazâilü'l-Medîne", 1 (II, 220); Müslim, "Hac", 462 (I, 993)]. Mekke'nin harem olduğu konusunda görüş birliği varken, Medine'nin harem oluşunda ihtilâf mevcuttur. Hanefîler'e göre Medine'nin özel hükümleri gerektiren bir harem yoktur. Nitekim Hz. Peygamber, yavru kuşla oynarken gördüğü bir çocuğu bundan menetmemiştir (İbn Hanbel, III, 115). Eğer Medine'nin haremî olsaydı, bu haremın sınırları içinde avlanmak yasaklanırdı, Allah Resûlü de o kuşun alınulmasına izin vermezdi. Diğer mezheplere göre ise Medine'nin de Mekke gibi belli sınırları ve özel hükümleri olan bir haremî vardır. Ögüt, Salim, "Harem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, XVI, 131.

⁵⁰ Mâlik, "Câmi" 10, 11, 12, 13 (II, 889-890); İbn Hanbel, V, 329. Benzer bir yasak Tâif'teki Vecc vâdisi için de getirilmiştir [Ebû Dâvûd, "Menâsik", 93-94 (II, 528)]. Vecc vâdisindeki yasağın daha sonra kaldırıldığı bildirilir. Hattâbî, *Meâlim*, II, 528-529.

⁵¹ Dârimî, "Sayd", 1 (s. 415); Buhârî, "Zebâih ve sayd", 1 (VI, 218); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 2 (VII, 180).

⁵² Buhârî, "Zebâih ve sayd", 4 (VI, 218-219); İbn Mâce, "Sayd", 3 (II, 1069-1070); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 4 (VII, 181).

Esasen Resûlullah, ihtiyaç olmaksızın köpek beslemeyi yasaklamış,⁵³ fakat avlanma, sürüyü veya ekini koruma gibi maksatlarla köpek bulundurmaya ise izin vermiştir.⁵⁴ İslâm âlimleri, bir fayda sağlamak veya bir zarara engel olmak için edinilen köpeklerin de bu izne dâhil olduğunu söylemişlerdir. Bununla birlikte köpek besleme yasağından hareket eden İslâm âlimlerinin çoğu, bir ihtiyaç olmaksızın köpek bulundurmaya mekruh saymış, bazı âlimler ise bunu haram kabul etmiştir.⁵⁵

Köpeğin avlanmada kullanılabilmesi için eğitilmiş olması gerekir.⁵⁶ Çünkü eğitilmiş köpeğin yakaladığı avın yenilebilirlik açısından hükmü ile eğitilmemiş olanının hükmü farklıdır: Eğitilmiş köpeğin yakalayıp öldürdüğü avın yenilmesi helâl iken, eğitilmemişinki haramdır.⁵⁷

Köpeğin eğitilmiş kabul edilebilmesi için (a) av peşine gönderildiğinde gitmesi, (b) geri çağrıldığında dönmesi ve (c) avı tuttuğu zaman yememesi şeklinde üç şart ileri sürülmüştür.⁵⁸ Dolayısıyla, bu evsftaki köpek “eğitilmiş” kabul edilir.

Hz. Peygamber döneminde avcı hayvan olarak pars, doğan, şahin ve kartaldan da yararlanılmıştır.⁵⁹

O dönemde avcı hayvanların yanı sıra çeşitli aletlerden de istifade edilmiştir. Bu aletlerden biri **mi'râddir**. Mi'râd (المعراض), “iki tarafı ince, ortası kalın yeleksiz ok; iki tarafında demir bulunan ortası kalın sopa; bir ucunda sivri demir bulunan sopa”⁶⁰ gibi değişik tanımları yapılan eski bir av aletidir. Mi'râdla avlanan avın helâl olabilmesi için sivri tarafının ava isabet etmiş

⁵³ Dârimî, “Sayd”, 2 (s. 415); Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 6 (VI, 219); Müslim, “Müsâkât”, 51 (II, 1201); İbn Mâce, “Sayd”, 2 (II, 1069); Ebû Dâvûd, “Sayd”, 21–22 (III, 266); Tirmizî, “Sayd”, 17 (IV, 79); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 9, 10, 12 (VII, 184–187).

⁵⁴ Dârimî, “Sayd”, 2 (s. 415); İbn Mâce, “Sayd”, 1, 2 (II, 1068–1069); Tirmizî, “Sayd”, 17 (IV, 79–80); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 13, 14 (VII, 188–189).

⁵⁵ Canan, *Kütüb-i Sitte*, IX, 544–545; Aydınli, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 306.

⁵⁶ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 3, 4, 7, 10 (VI, 218–221); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 1, 2, 8 (II, 1529, 1532); Ebû Dâvûd, “Sayd”, 22–23 (III, 268–269); Tirmizî, “Sayd”, 1, 6 (IV, 65, 68); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 3 (VII, 180–181).

⁵⁷ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 560; Zühaylî, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, IV, 481.

⁵⁸ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 600; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 100; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), *Hak Dini Kur'an Dili* (sdl. İsmail Karaçam v.dğr.), İstanbul, ts., III, 164; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 560; Zühaylî, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, IV, 481; Canan, *Kütüb-i Sitte*, IX, 530.

⁵⁹ Mâlik, “Sayd”, 8 (s. 493); Tirmizî, “Sayd”, 3 (IV, 66); Beyhakî, *Sünen*, IX, 235; Zühaylî, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, IV, 480.

⁶⁰ Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 75; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 600; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 92; Nesâî, “sayd ve zebâih”, 2 (VII, 180), es-Sindî Hâşiyesi; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 9; Mehmed Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, İstanbul 1987–89, XII, 5567, dipnot 18; Aydınli, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 310.

olması gerekir. Aletin kalın tarafı hayvana değip de yara açmadan onu öldürürse bu, Kur'an'da haramlığı bildirilen mevkûze⁶¹ yani taş veya sopa gibi sert cisimlerle vurulup öldürülen hayvan hükmüne girer ki, böyle öldürülen bir hayvanın etini yemek âlimlerin çoğunluğuna göre haramdır.⁶² Ancak bazı âlimler, mirâdın kalın tarafının isabet etmesiyle ölen hayvanı yemenin caiz olduğunu söylemişlerdir.⁶³

Resûlullah döneminde avlanmada mızrak,⁶⁴ ok, yay,⁶⁵ bunduka⁶⁶ (kurutulmuş balçık çamurundan yapılmış yuvarlak taş),⁶⁷ sapan,⁶⁸ sopa, kırbaç,⁶⁹ taş⁷⁰ ve ayakkabı⁷¹ da kullanılmıştır. Ne var ki, bu aletlerden sapan, bunduka, sopa ve taşla avlanmak, avı yaralamadan darbe ile öldürdüğü için, caiz görülmemiştir.⁷² . Bu da Kur'an'da haramlığı bildirilen mevkûze⁷³ hükmüne girmektedir. Oysa bir avın helâl olabilmesi için, avlanmada kullanılan aletin ava isabet etmiş ve onu yaralamış olması gerekir.⁷⁴ Avı yaralamadan öldüren her türlü av aletiyle avlanmak caiz değildir ve bu nevi aletlerle öldürülmüş hayvanın etini yemek de haramdır. Ancak yasaklanan aletlerle avlanan av, henüz ölmeden kesilebilirse etini yemek helâldir.⁷⁵ Bununla birlikte bunduka ile avlanmayı ve onun öldürdüğü avı yemeyi caiz gören âlimler de vardır.⁷⁶

⁶¹ el-Mâide 5/3.

⁶² Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 2, 3, 9 (VI, 218, 220–221); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 1, 3, 4 (II, 1529–1530); İbn Mâce, “Sayd”, 7 (II, 1072); Ebû Dâvûd, “Sayd”, 22–23 (III, 268–269, 273); Tirmizî, “Sayd”, 1, 7 (IV, 65, 69); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 2, 5, 22 (VII, 180, 182, 194–195); Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 75; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 600; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 92–93; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 9; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 569–70; Canan, *Kütüb-i Sitte*, IX, 529–530; Aydınli, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 310.

⁶³ Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 75; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 600.

⁶⁴ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 10 (VI, 222); İbn Hüsameddin Ali el-Muttakî el-Hindî (ö. 975/1567), *Kenzü'l-ummâl*, Beyrut 1405/1985, IX, 239.

⁶⁵ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 4, 10 (VI, 218–219, 222).

⁶⁶ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 5 (VI, 219).

⁶⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 607; Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, XII, 5557, dipnot 7.

⁶⁸ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 5 (VI, 219); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 54 (II, 1547). Sapanla avlanma yasağının bir sebebi de atılan taşın insanların gözüne, dişine zarar vermesi ihtimalidir. İbn Mâce, “Sayd”, 11 (II, 1075).

⁶⁹ İbn Hanbel, II, 306, 364.

⁷⁰ Mâlik, “Sayd”, 1 (s. 491); Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IX, 239.

⁷¹ İbn Mâce, “Sayd”, 9 (II, 1074).

⁷² Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 2, 5 (VI, 218, 219); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 54 (II, 1547); İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 607; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 97; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IX, 239; Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, XII, 5557, dipnot 7.

⁷³ el-Mâide 5/3.

⁷⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 605; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 97; Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, XII, 5561, dipnot 12; a.mlf., *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, VI, 166, dipnot 14.

⁷⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 605, 608; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 15; Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, XII, 5561, dipnot 12; a.mlf., *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, VI, 166, dipnot 14.

⁷⁶ Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 75.

2. Avlanma Kuralları

Av hayvanı, eti yenilsin veya yenilmesin genelde evcil olmayan, insandan kaçan ve yakalanması ancak herhangi bir hileli yol ile mümkün olan her türlü hayvandır. Avlanmak ise bu nevi hayvanın yakalanması demektir.⁷⁷ Evcil hayvanlar da kaçtığı anda av hayvanı gibi av aletleriyle avlanabilir ve bu şekilde avlanan ehlî hayvanları yemek caizdir.⁷⁸ Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde kaçan bir deve, av hayvanı gibi okla avlanmıştır.⁷⁹ Ancak bazı âlimler, vahşileşen ehlî hayvanların av hayvanları gibi vurularak veya benzer şekilde öldürülmesini kerih görmüştür.⁸⁰

Avlanmaya izin veren Hz. Peygamber, onunla ilgili bazı kurallar koymuştur. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

a. Avcının Durumu

Av etinin yenilebilmesi için, avcının müslüman veya Ehl-i kitab'tan biri olması gerekir. Avcı mürted, Mecûsî veya putperest ise onun avladığı haramdır, yenmez.⁸¹ Zayıf bir rivayette, Mecûsîler'in köpekleriyle veya kuşlarıyla avlanmak da yasaklanmıştır.⁸² Ancak buradaki hüküm, avlayan kimsenin Mecûsî olmasına bağlıdır. Yoksa bir müslüman, bir Mecûsî'ye ait köpeği veya kuşu kullanarak avlanırsa, bu av helâldir.⁸³

b. Besmele Çekilmesi

Avla ilgili ayet ve hadislerde, avlanma sırasında besmele çekilmesi emredilmektedir. Dolayısıyla köpek, doğan, şahin gibi avcı hayvanlar avın üzerine gönderilirken veya av aletleri ava atılırken besmele çekilmelidir.⁸⁴ Avlanmada besmele çekilmesi, bir hayvanı boğazlarken besmele çekmenin hükmü gibidir.⁸⁵ Besmele “بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ/Bismillâhi vallâhu ekber” şeklindedir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), kurban keserken bu şekilde besmele çekmiştir.⁸⁶

⁷⁷ Zühaylî, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, IV, 469.

⁷⁸ Dârimî, “Edâhî”, 15 (s. 409); Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 15, 23, 36, 37 (VI, 224, 227, 233); Tirmizî, “Sayd”, 19 (IV, 82).

⁷⁹ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 15, 36, 37 (VI, 224, 233); İbn Mâce, “Zebâih”, 9 (II, 1062).

⁸⁰ Mâlik, “Sayd”, 3 (s. 491).

⁸¹ Beyhakî, *Sünen*, IX, 245; Zühaylî, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, IV, 471; Canan, *Kütüb-i Sitte*, IX, 536.

⁸² İbn Mâce, “Sayd”, 4 (II, 1070); Tirmizî, “Sayd”, 2 (IV, 65); Beyhakî, *Sünen*, IX, 245.

⁸³ Mâlik, “Sayd”, 8 (s. 493–494); Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 563–564.

⁸⁴ el-Mâide 5/4; Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 1, 2, 4 (VI, 218–219); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 8 (II, 1532); İbn Mâce, “Sayd”, 3 (II, 1069–1070).

⁸⁵ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 560.

⁸⁶ Müslim, “Edâhî”, 18 (II, 1557); Ebû Dâvûd, “Edâhî”, 7–8 (III, 240); Tirmizî, “Edâhî”, 20 (IV, 100); Beyhakî, *Sünen*, IX, 285; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 121.

Hadislerde besmele çekme emredilmekle birlikte, bu ihmal edilerek avlanan hayvanın etinin yenilip yenilmeyeceği hususunda tartışma vardır. İslâm âlimlerinin çoğu, besmele kasten terkedildiğinde av etinin yenmeyeceğini; sehven terkedildiğinde ise yenileceğini söylemişlerdir. Zâhirîler ve diğer bazı âlimler, besmele sehven terkedildiğinde de av etinin yenmeyeceğini ifade etmişlerdir. İmam Şâfi'ye -bir rivayette İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel'e- göre ise, besmele ister kasten, ister unutulmuş terkedilsin, av etini yemek caizdir.⁸⁷

c. Köpeklerle Avlanmak

Ayet ve hadislerde, köpeklerle avlanmanın meşru olduğu ifade edilmektedir. Ancak bunun bazı kuralları vardır. Köpeğin yakaladığı avın hangi durumlarda helâl veya haram olduğu hadislerde açıklanmıştır. Buna göre besmele çekilerek gönderilen eğitilmiş köpeğin yakaladığı avın helâl olabilmesi için şu şartların bulunması gerekir: (1) Eğitilmiş köpek avı öldürmüş, fakat yememiş ise, o av helâldir. Avı yememiş olması, onu sahibi için tuttuğu anlamına gelmektedir.⁸⁸ Eğer yemişe, avı kendisi için yakalamış demektir; dolayısıyla o av yenmez.⁸⁹ Ancak bazı âlimler, eğitilmiş köpek avdan yese dahi, o avın helâl olduğunu söylemişlerdir.⁹⁰ Nitekim bir hadiste de köpek avdan yese dahi, o avın yenilebileceği ifade edilmektedir.⁹¹ Âlimlerin büyük çoğunluğu ise, köpeğin yediği avın yenmeyeceği görüşünü benimsemiştir⁹² ve bize göre bu görüş daha isabetlidir. Çünkü köpeğin yediği avın yenmeyeceğini ifade eden hadisler hem daha sahih, hem de sayıca daha çoktur. (2) Eğitilmiş köpeğin dışında başka köpekler ava saldırmamış olmalıdır. Başka köpekler saldırmış ise, avı hangisinin yakaladığı

⁸⁷ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 15 (VI, 224); Hattâbî, *Meâlim*, III, 268; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 73–74; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 601; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 93; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 11; Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, XII, 5567, dipnot 18; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 561; Zühaylî, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, IV, 472–473; Canan, *Kütüb-i Sitte*, IX, 532.

⁸⁸ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 7 (VI, 220); Ebû Dâvûd, “Sayd”, 22–23 (III, 271); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 1, 8 (VII, 179, 184).

⁸⁹ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 2, 8, 9, 10 (VI, 218, 220–221); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 2, 3 (II, 1529–30); Ebû Dâvûd, “Sayd”, 22–23 (III, 269–270); Tirmizî, “Sayd”, 6 (IV, 68); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 1, 7, 8 (VII, 179–180, 182–183).

⁹⁰ Mâlik, “Sayd”, 6, 7, 8 (s. 493); Tirmizî, “Sayd”, 6 (IV, 68); Beyhakî, *Sünen*, IX, 237, 238; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 76; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 601; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 100; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 10; Yazır, *Hak Dini*, III, 165; Canan, *Kütüb-i Sitte*, IX, 533–534.

Bazı âlimler, doğan veya şahin gibi avcı kuşların avdan yemesi halinde de avın yenilebileceğini, bazıları ise yenilmeyeceğini söylemişlerdir. Tirmizî, “Sayd”, 3 (IV, 66); Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 77.

⁹¹ Ebû Dâvûd, “Sayd”, 22–23 (III, 271–272, 275–276).

⁹² Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 7 (VI, 220); Tirmizî, “Sayd”, 6 (IV, 68); Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 75; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 601; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 93, 100; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 10.

bilinemediği için o av helâl olmaz. Çünkü kişi, sadece kendi köpeği için besmele çekmiştir, diğerleri için değil.⁹³ (3) Eğitilmemiş köpeğin öldürdüğü av yenmez. Ancak ölmeye önce kesilebilirse helâldir.⁹⁴ (4) Besmele çekilerek gönderilen eğitilmiş köpeğin veya yırtıcı kuşun avı yakalaması/yaralaması, boğazlama sayılır.⁹⁵ Bununla birlikte bu şekilde avlanan av henüz ölmemiş ise kesilmesi gerekir.⁹⁶ Ancak avcı, kesme konusunda ihmalkâr davranır da av ölürse, yenmez.⁹⁷

d. Diğer Kurallar

Mızrak, kılıç, ok ve buna benzer keskin ve sivriltilmiş bir alet ile vurularak öldürülen av hayvanının eti helâldir.⁹⁸ Ancak ağır bir cisimle vurulan ve vücudunda delik açılmadan ölen av, Kur'an'da haramlığı bildirilen mevkûze⁹⁹ hükmüne girer.

Saçma veya mermi ile avlanan hayvanın ölümünün, atılan kurşunun açtığı yaradan dolayı gerçekleştiği bilinirse, ölmüş olarak ele geçen av helâldir. Ancak kurşunun yara açmaksızın değmesinden dolayı öldüğü kesin veya ihtimalli olarak bilinir ise, o av haramdır, yenmez.¹⁰⁰

Av hayvanı yaralandıktan sonra yüksek bir yerden düşüp ölürse, yuvarlanma sonucu ölmüş olabileceğinden dolayı onu yemek haramdır.¹⁰¹ Nitekim Kur'an'da da yuvarlanma sonucu ölen hayvanın etinin haram olduğu bildirilmiştir.¹⁰²

⁹³ Dârimî, "Sayd", 1 (s. 415); Buhârî, "Zebâih ve sayd", 1, 2, 7-10 (VI, 218-221); Müslim, "Sayd ve zebâih", 1-6 (II, 1529-1531); Ebû Dâvûd, "Sayd", 22-23 (III, 268-270); Tirmizî, "Sayd", 1, 6 (IV, 65, 68); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 1, 2, 5-8 (VII, 179-183).

⁹⁴ Buhârî, "Zebâih ve sayd", 4, 10 (VI, 218-219, 221); Müslim, "Sayd ve zebâih", 8 (II, 1532); İbn Mâce, "Sayd", 3 (II, 1069-1070); Ebû Dâvûd, "Sayd", 22-23 (III, 274); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 4 (VII, 181); Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 80-81; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 96; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 560-561.

⁹⁵ Dârimî, "Sayd", 1 (s. 415); Buhârî, "Zebâih ve sayd", 1 (VI, 218); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 2 (VII, 180); Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 92.

Âlimlerin çoğunluğu, avın helâl olabilmesi için eğitilmiş köpeğin yakaladığı avı yaralayarak öldürmüş olmasını, boğarak veya darbe ile öldürmemiş olmasını şart koşarlar. Şâfiiler ise ayet ve hadislerdeki umumî hükümden hareket ederek eğitilmiş köpeğin yaralamadan öldürdüğü avın helâl olduğunu söylemişlerdir (Zühaylî, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, IV, 484). Kanaatimizce Şâfiilerin görüşü, ayet ve hadislerin zahirine daha uygundur.

⁹⁶ Müslim, "Sayd ve zebâih", 6 (II, 1531); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 1 (VII, 179); İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 601; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 560.

⁹⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 601; Zühaylî, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, IV, 474-75.

⁹⁸ Zühaylî, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, IV, 479.

⁹⁹ el-Mâide 5/3.

¹⁰⁰ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 571.

¹⁰¹ Beyhakî, *Sünen*, IX, 248.

¹⁰² el-Mâide 5/3.

Halise yani kurt veya vahşi bir hayvanın ağzından alınan ve kesmeye fırsat bulamadan ölen hayvanın eti yenmez. Ancak ölmeye önce kesilebilirse helâldir.¹⁰³

Öte yandan, av aletlerinden biriyle avlanan hayvan, gözden kaybolur da bir müddet sonra ölü olarak bulunursa, durumuna bakılır: Şayet (a) avın üzerinde, atılan av aleti duruyor ve üzerinde de yırtıcı hayvan izi yoksa onu aletin öldürdüğü anlaşılır; dolayısıyla o av helâldir. Ancak av aletinin dışında bir sebeple ölme şüphesi varsa yenmez.¹⁰⁴ (b) Av aletiyle vurulduktan sonra suya düşüp ölen av; aletin mi, yoksa suyun mu onu öldürdüğü bilinemediği için haramdır.¹⁰⁵ Ancak avın, suya düşmeden önce aletin isabet etmesi sebebiyle öldüğü anlaşılırsa helâldir.¹⁰⁶ (c) Kendisine av aleti isabet edip kaybolan hayvan bir müddet (bazı rivayetlere göre üç gün) sonra ölü olarak bulunduğu, eğer kokmamış ise yenilebilir.¹⁰⁷ Kokuşmuş ise onu yemek mekruh, insan sağlığına zararlı hale gelmiş ise haramdır.¹⁰⁸

Avlanan hayvan henüz ölmeye vücutundan kesilen parça haramdır, yenmez. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.);

"ما قطع من البهيمة وهي حية فهي ميتة / Sağ iken hayvandan koparılan şey, meyte hükmündedir" buyurmuştur.¹⁰⁹

Avlanma aletinin hayvandan kopardığı parça da aynıdır yani yenilmesi haramdır. Ancak parça koptuktan sonra hayvana yetişip kesilebilirse, avın geri kalan kısmı helâl olur.¹¹⁰ Bazı âlimler ise hayvanın ölümüne sebebiyet verecek şekilde bir parçalanma olması halinde her bir parçanın helâl olduğunu,¹¹¹ diğer bazıları ise av iki parçaya ayrıldığı takdirde her iki parçanın da yenilebileceğini söylemişlerdir.¹¹²

¹⁰³ Tirmizî, "Sayd", 9 (IV, 71-72).

¹⁰⁴ İbn Mâce, "Sayd", 6 (II, 1072); "Sayd", 22-23 (III, 272); Tirmizî, "Sayd", 4 (IV, 67); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 19 (VII, 193); Beyhakî, *Sünen*, IX, 241; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 79; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 611; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IX, 237.

¹⁰⁵ Buhârî, "Zebâih ve sayd", 8 (VI, 220); Müslim, "Sayd ve zebâih", 6, 7 (II, 1531); Ebû Dâvûd, "Sayd", 22-23 (III, 270); Tirmizî, "Sayd", 5 (IV, 67-68); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 18 (VII, 192).

¹⁰⁶ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 101; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 17.

¹⁰⁷ Müslim, "Sayd ve zebâih", 9-11 (II, 1532-1533); Ebû Dâvûd, "Sayd", 22-23 (III, 276); Nesâî, "Sayd ve zebâih", 20 (VII, 193-194).

¹⁰⁸ Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 81.

¹⁰⁹ İbn Mâce, "Sayd", 8 (II, 1072); Ebû Dâvûd, "Sayd", 23-24 (III, 277); Tirmizî, "Sayd", 12 (IV, 74).

¹¹⁰ Buhârî, "Zebâih ve sayd", 4 (VI, 218-219); İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 605; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 95.

¹¹¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 605; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 95; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 573-574.

¹¹² Hattâbî, *Meâlim*, III, 277; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 605; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 95.

B. Deniz Avı

Yukarıda da ifade edildiği üzere Kur'ân-ı Kerîm, kara avını meşru kabul ettiği gibi insanlara geçim kaynağı olmak üzere deniz avını da helâl saymıştır. “أَحِلُّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَاحَةِ” /Hem sizin hem de yolcuların yararlanması için denizde avlanmak ve (avlananı) yemek size helâl kılınmıştır.”¹¹³ ayeti deniz avının helâl olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bir başka ayette de hem tuzlu hem de tatlı su balıklarının avlamanın caiz olduğuna işaret edilmektedir.¹¹⁴

Öte yandan deniz avcılığı, Hz. Peygamber'den (s.a.s.) gelen hadislerde de meşru kabul edilmiştir. Hatta bir gazve sırasında deniz, amber adı verilen büyükçe bir ölü balığı sahile atmış, müslümanlar ondan yemişler, daha sonra Medine'ye gelince Hz. Peygamber'e göndermişler ve o da ondan yemiştir.¹¹⁵

Deniz avcılığında bahseden hadis sayısı fazla değildir. Bazı hadislerde konuyla ilgili genel hükümler mevcuttur. Deniz avıyla ilgili hükümlerin hadislerde fazla yer almamasını; Hz. Peygamber'in yaşadığı yerin denize uzak oluşu ve o dönemde balıkçılığın Hicaz bölgesi Arapları arasında çok yaygın olmayışı ile izah etmek mümkündür.

Hadis kaynaklarında geçen bir rivayete göre adamın biri Resûlullah'a gelip deniz suyuyla abdest alınıp alınamayacağını sormuş; bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“هو الطهور ماؤه الحل ميتته” / (Denizin) suyu temiz ve temizleyici, ölüsü de helâldir.”¹¹⁶ Bu hadis, aslında deniz suyuyla abdest alınıp alınamayacağı sorusuna cevap olmak üzere söylenmiş; asıl soruya cevap verilirken, deniz avıyla ilgili hükme de işaret edilmiştir. Buna göre deniz suyu, hem abdest ve gusül almada, hem de pisliği temizlemede kullanılabilir. Ayrıca deniz hayvanlarını avlayarak yemek helâldir.

Deniz avıyla ilgili ayet ve hadisler, İslâm âlimleri arasında tartışma konusu olmuş ve neticede farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Deniz avıyla ilgili iki önemli tartışma konusu bulunmaktadır. Biri, hangi tür deniz hayvanlarının helâl olduğu; diğeri de, hangi şekilde ölen deniz hayvanının helâl olduğu meselesidir.

Birinci konuyla ilgili iki ayrı görüş ileri sürülmüştür. Bazı İslâm âlimleri, Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde deniz hayvanlarıyla ilgili herhangi bir istisna-

nın getirilmemiş olmasından hareketle - karada da yaşayabilenleri de dâhil olmak üzere- bütün deniz hayvanlarını avlamanın ve onları yemenin helâl olduğunu söylemişlerdir.¹¹⁷ Bu görüşü Mâlikîler, Şâfiîler ve Hanbelîler benimsemiştir. Bu âlimlerden bazıları kurbağayı, bazıları da deniz domuzunu istisna etmiştir.¹¹⁸ Kimi âlimler ise kurbağa, yengeç, yılan, kaplumbağa ve timsah gibi hem karada, hem de denizde yaşayan hayvanların yenmeyeceğini, deniz hayvanlarından sadece balıkların yenileceğini söylemişlerdir. Bu görüşü de Hanefîler benimsemiştir.¹¹⁹ Naslarda açıkça yasaklanmadığı sürece, deniz ürünleriyle ilgili hükmü insanların örfüne bırakmak, kanaatimizce daha isabetli bir yol olarak görünmektedir.

İkinci tartışma konusu da ölmüş deniz hayvanının helâl olup olmadığı meselesidir. Bir hadiste;

“أحلت لنا ميتتان الحوت والجراد” /Bize iki ölü hayvanın yenilmesi helâl kılındı: Balık ve çekirge” buyurulmaktadır.¹²⁰

Buna göre ölmüş balığı yemek helâldir. Ancak İslâm âlimleri, ölüm sebebi-ne bağlı olarak bazı balıkların yenileceğini, bazılarının yenmeyeceğini söylemişlerdir. Avlanma suretiyle ölen balığın yenileceği hususunda herhangi bir ihtilâf yoktur. İhtilâf, kendiliğinden veya başka bir sebeple ölen balığın yenilip yenilmeyeceği konusunda ortaya çıkmıştır.

Sahâbîlerin ve âlimlerin çoğuna göre bir sebep olmaksızın kendi kendine ölüp su yüzünde duran ve karın kısmı yukarıda kalan balığı yemek helâldir. Buna tâfi balık denir. Sırt kısmı yukarıda duran ölü balık tâfi değildir ve onu da yemek caizdir.¹²¹ Bu görüş, yukarıda kaydetmiş olduğumuz hadislerle dayanmaktadır. Hadislerin zâhiri de bu görüşü desteklemektedir.

Bazı sahâbîler, Hanefîler ve diğer bazı âlimler ise, tâfi balıkları yemenin caiz olmadığını; tâfi olmayanların ise, suyun soğukluğu veya sıcaklığı gibi bir

¹¹⁷ Hattâbî, *Meâlim*, IV, 179–180.

¹¹⁸ Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 86; Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, XII, 5573, dipnot 25; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, I, 589; Aydın, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 312–313.

Kurbağa ve kaplumbağanın yenilebileceğini söyleyen âlimler de vardır (Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 12 (VI, 223); İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 616; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 107; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 22).

¹¹⁹ Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 86; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 619; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, I, 589–591; Aydın, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 312–313.

¹²⁰ İbn Hanbel, II, 97; İbn Mâce, “Sayd”, 9 (II, 1073).

¹²¹ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 12 (VI, 222); Hattâbî, *Meâlim*, I, 65; Beyhakî, *Sünen*, IX, 253–55; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 86; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 615; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 105; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 20–21; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 606, 608–609; Aydın, *Sünen-i Dârimî Tercümesi*, IV, 312.

¹¹³ el-Mâide 5/96.

¹¹⁴ Fâtır 35/12.

¹¹⁵ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 12 (VI, 223); Müslim, “Sayd ve zebâih”, 17 (II, 1535); Ebû Dâvûd, “Et'ime”, 46 (IV, 178–180); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 35 (VII, 207–209); Beyhakî, *Sünen*, IX, 251.

¹¹⁶ Dârimî, “Sayd”, 6 (s. 416–417); İbn Mâce, “Sayd 18 (II, 1081); Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 41 (I, 64); Tirmizî, “Tahâret”, 52 (I, 100–101); Nesâî, “Sayd ve zebâih”, 35 (VII, 207).

sebeple ölen balık gibi yenilebileceğini söylemişlerdir.¹²² Zayıf bir hadiste de denizde ölüp su yüzüne çıkan tâfi balığın yenmeyeceği ifade edilmiştir.¹²³ Dolayısıyla mesele ihtilâfıdır ve her bir görüşün kendine göre dayanakları vardır.

Diğer taraftan denizin karaya attığı balıkları yemek çoğu âlime göre helâldir.¹²⁴ Nitekim zayıf bir hadiste de deniz suyunun sahile attığı ve geri çekilmekle sahilde bıraktığı avın yenilebileceği ifade edilmektedir.¹²⁵ Ayrıca birbirini öldüren veya soğuktan ölen balıkları yemek de helâldir.¹²⁶ Ancak ölen balık şişmiş olup zararlı hale gelmiş ise, bütün âlimlere göre haramdır.¹²⁷

Kanaatimizce ölen balığın yenilip yenilmeyeceği meselesinde belirleyici unsur, insan sağlığı olmalıdır. Ölen balık insan sağlığına zararlı hale gelmiş ise haram, değilse helâl kabul edilmelidir.

Öte yandan kara avında Mecûsî veya putperestin avladığı avı yemek caiz kabul edilmezken, deniz avında onların avladığı balığı yemede sakınca görülmemiştir.¹²⁸ Yahudi ve Hıristiyan birinin avladığı deniz avı da, kara avında olduğu gibi helâldir.¹²⁹

Sonuç

Avlanma, ayet ve hadislerden anlaşıldığına göre İslâm'ın meşru saydığı ve belli esaslar çerçevesinde yapılmasına izin verdiği bir faaliyettir. Bir ihtiyacı gidermek veya bir zararı bertaraf etmek amacıyla yapılmalıdır. Zevk ve eğlence için yapılan avlanma meşru değildir ve sorumluluğu gerektirir. Nitekim Hz. Peygamber, bir serçeyi haksız yere öldüren kimseden âhirette hesap sorulacağını ifade etmiştir.

İster av mevsiminde olsun, ister olmasın, kurallara uymadan yapılacak avlanma, tabii dengenin bozulmasına ve pek çok hayvan türünün yok olmasına sebebiyet verecektir. Oysa tabiat, yüce yaratıcı tarafından bütün insanlığa emanet olarak verilmiştir. Gelecek nesillerin de yararlanabilmesi için tabiattaki varlıkların en tasarruflı şekilde kullanılması gerekir. Aksi takdirde insanlık kendi eliyle geleceğini tehlikeye atmış olacaktır. Nitekim Allah Teâlâ “ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ”/İnsanların kendi elleriyle yaptıkları yüzünden karada

¹²² Beyhakî, *Sünen*, IX, 255; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 86; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 105; Miras, *Tecrid-i Sarîh*, XII, 20; Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 606.

¹²³ İbn Mâce, “Sayd”, 18 (II, 1081); Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 35 (IV, 166); Nevevî, *Şerhu Müslim*, XIII, 86-87.

¹²⁴ Mâlik, “Sayd”, 9, 11 (s. 494-495); Beyhakî, *Sünen*, IX, 253-255.

¹²⁵ İbn Mâce, “Sayd”, 18 (II, 1081); Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 35 (IV, 166).

¹²⁶ Mâlik, “Sayd”, 10 (s. 495).

¹²⁷ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, VIII, 606.

¹²⁸ Mâlik, “Sayd”, 12 (s. 495); Beyhakî, *Sünen*, IX, 253; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXI, 107.

¹²⁹ Buhârî, “Zebâih ve sayd”, 12 (VI, 222-223).

ve denizde bozulma meydana geldi.” (er-Rûm 30/41) buyurarak bu duruma işaret etmiştir.

Dinen avın helâl olabilmesi için avlanmanın, ayet ve hadislerde belirlenen esaslar çerçevesinde yapılması gerekir. Bu esaslara uymadan yapılacak avlanma, İslâm'a göre meşru değildir ve meşru olmayan yollarla avlanan hayvanın etini yemek de haramdır.

İnsanlığın hizmetine sunulan hayvanların da birer can taşıdığı düşünülerek onları korumak, haklarına riayet etmek, avlanma kurallarına uymak, her bir ferdin görevidir. Tabiat, içindeki varlıklarla güzeldir. Bu güzelliği, basit duygular uğruna yok etmeye kimsenin hakkı yoktur.

“Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları”

Özet: İslâm; Kurân ve sünnetteki hükümlerle kara ve deniz avcılığını meşru saymış ve bu konuda çeşitli düzenlemeler getirmiştir. Hadislerde; eti yenilen ve yenilmeyen hayvanlar, öldürülmesine izin verilen ve verilmeyen hayvanlar, kara avında kullanılan avcı hayvanlar ve av aletleri, avcıda bulunması gereken vasıflar, av hayvanlarından hangi şartlarda istifade edileceği, avlanmada uyulması gereken kurallar vb. konular üzerinde durulmuştur. Ayet ve hadislerde üzerinde durulan bir diğer konu da deniz avcılığıdır. Konuyla ilgili hükümlerden hareket eden İslâm âlimleri, deniz ürünlerinden hangilerinin yenilip yenilmeyeceği ve ölmüş deniz hayvanlarından hangilerinin helal olup olmadığı meselesi üzerinde değişik görüşler ileri sürmüşlerdir.

Atf: Yusuf Ziya KESKİN, “Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları”, *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, V/1, 2007, ss. 33-48.

Anahtar kelimeler: Av, Avlanma, avcı hayvanlar, av aletleri, kara avı, deniz avı, sünnet.